

- 6.Селезнев В. "Теневая экономика": по поводу статьи Осипенко О. // Экономические науки. – 1990. – №2. – С.123-124.
- 7.Улыбин К.А. Теневая экономика. – М.: Экономика, 1991. – 214 с.
- 8.Ярмоленко А. Тіньова економіка // Політика і час. – 1996. – №5. – С.51.
- 9.Feige Edgard L. (1990). Definining and Estimating Underground and Informal Economies: The New Institutional Economic Approach, World Development, 18, №7, p.990.
- 10.Gutmann Pierre M. (1977) The subterranean economy // Financial Analysis Journal. – Vol.34, №1.
- 11.Kaufmann D. and Kaliberda A. (1996): Integrating the Unofficial Economy into the Dynamics of Post Socialist Economies. Wold Bank, Policy Reseach Working Paper, №1691. – p.6.
- 12.Thomas J. (1999): Quantifying the black economy: “measurement without theory” yet again? The Economic journal, 109. – p.387.

Отримано 14.12.2004

УДК 368

Г.Ф.АЗАРЕНКОВ, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА У ВИЗНАЧЕННІ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Розглядається значення встановлення рейтингової оцінки для розвитку страхових компаній. Наголошено на неоднозначності питання щодо визначення показників рейтингування страховиків. Розкрито основні засади складання рейтингових оцінок у страхуванні та запропоновано напрямок для розрахунку інтегрального показника рейтингової оцінки.

Створення сприятливих умов для розвитку страхування в Україні потребує проведення глибоких теоретичних досліджень і надання наукових рекомендацій, які можуть стати важливим чинником ефективного функціонування національного страхового ринку. Підґрунтям цього є те, що дослідження механізму використання потужного потенціалу страхування в ринковій економіці дозволяє повніше використовувати його в умовах України як одне з джерел інвестиційних ресурсів інноваційного розвитку.

Водночас проявом такого аналізу може слугувати рейтингова оцінка страхових компаній, бо рейтинг як комплексна оцінка постає одним з основних елементів «нецінової конкуренції». Разом з цим наявність рейтингу і його рівень вигідно відрізняє страховика, будучи доказом відкритості і прозорості його діяльності. Саме рейтингування досить щільно впливає на рух фінансових ресурсів страховиків, як і будь-якого іншого суб'єкта господарювання [1]. Тому дослідження в напрямку аналізу та побудови відповідних рейтингових оцінок набуває актуального та важливого значення.

Якщо проаналізувати відповідні дослідження, то слід звернути

увагу на те, що більшість науковців визначає динаміку розвитку страхового ринку шляхом застосування досить простих і відомих узагальнених показників, серед яких виділяють такі, як частка страхових премій у ВВП, динаміка та структура страхових платежів, премій, активів, розмір статутного фонду тощо [2, 3, 5]. Як правило, саме ці показники покладені в основу побудови відповідних рейтингів страхових компаній [5]. Підставою для цього є, наприклад, те, що динаміка росту страхових премій і виплат характеризує розвиток компанії в цілому, за розміром активів і статутного капіталу можна зрозуміти, чи великою є страхова компанія та ін.

Однак, разом з цим фахівці страхового ринку прагнуть до застосування більш розширеної системи аналізу діяльності страхових компаній, оскільки в цьому випадку можна судити не лише про активність страховика в даному різновиді бізнесу, а й робити висновки щодо їх професіоналізму. Наприклад, стійкість страховика залежить від резервів компанії і від того, наскільки їхній обсяг адекватний узятим зобов'язанням. Не підлягає жодній критиці в якості рейтингового показника і кількість зібраних премій, бо оцінити страховика за цим показником можна тільки в порівнянні з кількістю клієнтів.

Тому не випадковими є гострі дискусії щодо визначення певної групи показників рейтингування страховиків. З цього приводу В.Блазнів, голова правління страхової групи «ЭККО», зазначає, що було б доцільніше розглядати в кожному звітному періоді співвідношення між сумою зібраних платежів і їхньою частиною, спрямованою на формування страхових резервів [4]. Однак на сьогодні наявна статистика не дозволяє цього зробити, навіть навпаки – трохи спотворює реальний стан речей. Це обумовлено тим, що наявна статистична інформація про суми страхових платежів зазначена за звітний період, а інформація про страхові резерви включає резерви, накопичені за час роботи компанії.

Водночас, з погляду Т.Соніної, заступника голови правління страхової компанії «Укрсоцстрах», ключовими орієнтирами є абсолютний показник, а саме обсяг здійснених компанією виплат по страхуванню цивільної відповідальності, і – відносний показник – співвідношення виплати/платежі за даним видом страхування [4]. Втім, застосування такої оцінки для рейтингу страховиків, на нашу думку, зводить нанівець інші складові страхової діяльності. Хоча, з іншого боку, поєднання різнорівневих рейтингових оцінок є досить позитивним.

Таким чином, зважаючи на вказане вище, можна зазначити, що дискусія з погляду визначення рейтингової оцінки діяльності страхових компаній триває й досі внаслідок різноплановості існуючих думок

та неоднозначності застосування існуючих підходів до розв'язання означеного напрямку дослідження. Тож головною метою дослідження вважаємо доцільним проаналізувати існуючий зарубіжний досвід складання рейтингу страхових компаній та визначити основні засади побудови рейтингових оцінок для вітчизняних страховиків.

Зарубіжні підходи до складання рейтингових оцінок страховиків. Насамперед варто відмітити, що рейтингові агенції розвинених країн, наприклад, такі як «Standard & Poor's», «A.M.Best», накопичили досить великий досвід щодо присвоєння рейтингу страховикам. При цьому їх рейтингування, як правило, базується на розрахунку та узагальненні досить значної кількості (чому сприяє відповідна розгорнута база даних) статистичних коефіцієнтів, які характеризують різні сторони фінансово-економічної і професійної діяльності страховика. Водночас більшість зарубіжних методик складання рейтингів досить докладно розписує також групи кількісних і якісних показників, які використовуються при розрахунку рейтингу [6].

Однак, незважаючи на таку докладність у побудові рейтингових оцінок, слід вказати, що облік великої кількості показників не завжди є виправданим. Так, при визначенні поточних тенденцій розвитку страхових компаній або побудові рейтингових оцінок для зовнішніх непрофесійних користувачів достатнім є використання найбільш значимих агрегованих показників, які відбивають основні взаємозв'язки між окремими сторонами діяльності страховика.

Поряд з цим слід відмітити, що жодна з зарубіжних методик не розкриває критерії оцінки значень показників, не приводить алгоритм розрахунку підсумкового значення рейтингу, що ускладнює використання цих методик на практиці, зокрема їх критичний аналіз.

Водночас для того, щоб зробити рейтинг зрозумілим для непрофесійних користувачів, зарубіжні рейтингові агентства, незалежно від набору статистичних показників, на базі яких розраховується рейтинг, складності застосовуваних економіко-статистичних методів, використовують просту буквено-символьну шкалу оцінки, яка звичайно розділена на дві групи:

рейтинги, які присвоюються надійним і фінансово стійким компаніям;

рейтинги, які присвоюються нестійким з погляду розвитку відповідної діяльності страховикам.

Тобто, у підсумку всі зусилля по побудові розгорнутої системи певної рейтингової оцінки страховика виявляються даремними, бо зводяться до простих описових узагальнень.

Основні засади складання рейтингових оцінок у страхуванні. Слід

зазначити, що застосування рейтингових оцінок досить широко використовується різними дослідниками для аналізу поточних тенденцій будь-якого напрямку або сектора економіки. Тому в цьому аспекті, на нашу думку, варто застосовувати загальновідомі підходи щодо рейтингування різних суб'єктів господарювання з урахуванням специфіки страхового ринку.

При цьому визначеною складовою рейтингової оцінки повинна бути її спрямованість на забезпечення управління розвитком страхової компанії з погляду певного різновиду страхової діяльності. Для цього, на нашу думку, доцільною є побудова деякої системи оцінок діяльності страхової компанії з подальшим визначенням її інтегрального показника, що має передбачати застосування так званої збалансованої системи показників оцінки ефективності діяльності певного суб'єкта господарювання [7]. Якщо, наприклад, проводиться рейтингування страховиків за розміром їх активів, то, на нашу думку, вартим є застосування такої системи показників:

оцінка ринкової вартості страхової компанії із структуруванням на власний, залучений капітал та окремо інтелектуальний капітал;

визначення впливу на ринкову вартість страхової компанії капіталу клієнтів та організаційної структури страховика;

врахування ефективності існуючих активів на розвиток інноваційних технологій ведення відповідного різновиду страхової діяльності тощо.

Крім того, зведена система рейтингування має включати прості оціночні показники, на базі яких будується узагальнена інтегральна оцінка. Доцільність наведення простих різнопланових рейтингових оцінок обумовлена тим, що потенційний користувач страхових послуг повинен сам обрати відповідно до своїх вимог ту або іншу страхову компанію. Втім, у цьому аспекті вибір може бути й суперечливим, але саме ця суперечливість і визначає об'єктивність рейтингування страховиків. До того ж при такому підході дещо знімається питання щодо кількості показників рейтингування, оскільки сам користувач обирає для себе достатню їх кількість.

Як приклад в таблиці (побудовано на підставі даних сайту www.forinsurer.com) наведено різні складові рейтингування страхових компаній України щодо страхування життя.

Як напрямок побудови інтегрального показника доцільно обрати не прямі оцінки, а зворотні, відповідно до середніх значень по кожному з досліджуваних показників. Тобто необхідно визначити середнє значення за кожною групою показників і побудувати оцінку або перевищення, або недосягнення цього значення. Тоді в інтегральній оцінці

перевищене значення отриманої оцінки за деяким показником повинно виходити з додатним знаком, а недосяжне – з від’ємним. Така оцінка, по-перше, допоможе врахувати різноплановість окремих тенденцій розвитку страхової компанії в розрізі окремого виду страхової діяльності та узагальнити це в одній оцінці, по-друге – сприятиме побудові розгорнутих синтетичних індексів для рейтингування страховиків, враховуючи їх певну специфіку.

Приклад рейтингових оцінок страхових компаній у сфері страхування життя

Страхові компанії	Складові рейтингування та рейтингові оцінки (Р.О.)					
	розмір страхових премій, тис. грн.	Р.О.	кількість договорів	Р.О.	середній розмір страхової премії на один договір, грн.	Р.О.
ГРАВЕ УКРАЇНА	25485,2	1	5778	2	4410,73	7
АЛІКО АІГ ЖИТТЯ	13486,4	2	5358	3	2517,06	4
ТАС	11503,8	3	2828	5	4067,82	6
АСКА-ЖИТТЯ	5205,5	4	119	10	43743,70	11
ЕККО	3941,2	5	745	8	5290,20	9
ЮШТЕР	3102,5	6	1010	6	3071,78	5
БЛАКИТНИЙ ПОЛІС	3006,6	7	3072	4	978,71	2
НАДІЯ	1910,7	8	8187	1	233,38	1
ГАРАНТ-ЛАЙФ	982,2	9	191	9	5142,41	8
УНІВЕРСАЛЬНА	880,7	10	790	7	1114,81	3
ОХОРОНА-ЖИТТЯ	816,9	11	67	11	12192,54	10

Запропонований вище підхід до складання інтегральної рейтингової оцінки враховує також таку проблему як вибір переліку компаній, для яких складається рейтинг, бо в оцінці враховуються також усереднені значення по вибраній групі страховиків. При цьому обрання зворотної оцінки дозволяє врахувати можливу динаміку зміни показників всередині досліджуваної вибірки.

Не менш важливим напрямком є врахування якісних показників оцінки діяльності страховиків, бо, як відомо, наприклад, неефективне управління або непродумана маркетингова політика можуть привести будь-яку страхову компанію до банкрутства. Основою для такого розв’язання також може слугувати запропоноване обчислення інтегрального показника рейтингової оцінки, бо воно не суперечить формальним підходам узагальнення якісних показників оцінки страхової діяльності. І хоч якісні показники, такі як репутація фірми, якість обслуговування, конкурентні переваги та ін., загалом не мають числових показників, їх також можна узагальнити, враховуючи однакову процедуру формального надання їм числових параметрів.

Таким чином, можна відмітити, що складання рейтингів є досить

складною та неоднозначною задачею, сутність розв'язання якої має виходити з конкретної предметної області, зокрема, враховувати певний різновид страхової діяльності. Втім, незважаючи на це, серед основних засад побудови такої оцінки доцільно застосовувати загальновідомі підходи з врахуванням специфіки функціонування страхового ринку. Водночас для побудови інтегрального рейтингового показника як напрямок доцільно застосовувати й непрямі оцінки діяльності страховиків, але це потребує подальших детальних досліджень.

1.Васильчук І.П. Методичні підходи до аналізу витрат на фінансування підприємства та їх впливу на фінансовий стан // Вісн. СевДТУ. Економіка і фінанси. – 2002. – Вип. 40. – С.66-68.

2.Гарматій Т. Місце та роль особистого страхування в економічному розвитку України // Вісн. Терноп. акад. нар. госп-ва. – 2003. – №2. – С.28-31.

3.Ринок страхування в Україні. – К.: ІЕДПК, німецька консультативна група з питань економічних реформ при уряді України, 2004. – 38 с.

4.Страховики о том, какие показатели самые показательные // Экономические известия. – 2004. – №49 (49). – С.3.

5.Фурман В.М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання // Фінанси України. – 2004. – №12. – С.131-140.

6.Best's Rating Changes // «Best's Review», Insurance Issues & Analysis. –2000. – January. – P.71-75.

7.Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard – Measures that Drive Performance // Harvard Business Review. – 1992. – January-February. – P.71-79.

Отримано 24.01.2005

УДК 330.43

А.А.ЕГОРШИН, канд. техн. наук, Л.М.МАЛЯРЕЦ, канд. екон. наук
Харьковский национальный экономический университет

ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Рассматриваются некоторые проблемные вопросы эконометрии – последствия случайной вариации объясняющих переменных и их мультиколлинеарности, недостатки критерия Феррара-Глобера, метода пошаговой регрессии, метода распределенных лагов Алмон.

Построение и обоснование эконометрических моделей является одной из важнейших проблем исследований в экономике и этому вопросу следует уделить максимум внимания [1-3]. Дело в том, что основным и практически безальтернативным методом эконометрического оценивания до сих пор является метод наименьших квадратов (МНК) и мы просто вынуждены его использовать за неимением лучшего. Однако в работах по эконометрии утверждается, что МНК является не только единственным, но также наиболее предпочтительным методом оценивания [4-9]. С помощью громоздких математических